

izredno natančno, izpolnjuje vrzel v domači znanstveni literaturi. Pogrešam pa v uvodu razprave kratke označbe in značilnosti posameznih družb, o katerih potem govori in ki bi služile kot temelj za boljše razumevanje. Kljub temu pa je bodo veseli praktiki, teoretiki, posebno pa študirajoči!

Ta zvezek razprav je vreden vse pohvale, saj vsebuje zanimive razprave naših najboljših znanstvenih delavcev. Slovensko pravno znanstveno delo tudi v svetu postavlja na višino z drugimi narodi!

Dr. Jože Krivec.

Dr. phil. et theol. Franjo Šanc D. J.: Povijest filozofije. I. dio: Filozofija starih Grka i Rimljana. Knjižnica života III/4. Zagreb 1942. Str. 336.

Avtor, Slovenec-jezuit Fr. Šanc je kot filozof-novosholastik znan po svojih razpravah — zlasti s področja Aristotelovega nauka — ne le med Hrvati, kjer kot profesor filozofije že dolgo vrsto let plodovito deluje, temveč tudi izven domovine svojega znanstvenega delovanja. Njegova obsežnejša dela, ki jih je kritika nadvse pohvalno sprejela, so Stvoritelj svijeta (1935), Providnost Božja (1939), zlasti pa latinsko pisana razprava *Sententia Aristotelis de compositione corporum e materia et forma* (1928), s katero je v Aristotelovem nauku razkril važno distinkcijo med fizično in metafizično materijo in formo in tako odločilno pripomogel k razumevanju Aristotela glede mnogih spornih točk. — O znanstvenih izsledkih te razprave poroča na več mestih tudi J. Turk v Potih in ciljnih sholastike (1939).

Svoje najnovejše delo, zgodovino filozofije, je Šanc zasnoval v treh knjigah, tako bo že zaradi svoje obsežnosti eno izmed najboljših del te vrste. Pa tudi po svoji kvaliteti se bo moglo meriti, kot priča prva knjiga, ki je že izšla, s podobnimi deli večjih narodov. V tem prvem delu obravnava antično filozofijo, kot so jo gojili na grških in rimskih tleh, od njenih prvih početkov, ki so bili dani z nastopom jonskih filozofov, Pitagorovcev, Elejcev (ali naj ne bi obveljale tudi pri nas te oblike namesto oblik pitagorejci, eleati?), atomistov, preko vrhov antične filozofije, Sokrata, Platona in Aristotela, ter preko stoikov, Epikurovcev, skeptikov, eklektikov, »prvega sholastika« Filona in novoplatoncev — tja do konca prve krščanske ere, ki je dana z nastopom cerkvenih očetov (patristična filozofija). Tako se Šanc loči že v razdelitvi zgodovine filozofije od večine drugih zgodovinarjev, ki jim je vprav nastop krščanstva ostra ločnica dveh filozofskih svetov, poganskega in krščanskega, bržčas ker ne čutijo tako ozke povezanosti med obema, kot jo čuti Šanc. Ves razvoj antične filozofije — in v tem je ena prvih, osnovnih označb tega dela — Šancu namreč ni plod golega naključja, temveč gleda v njem pota božje Previdnosti, ki je hotela, da bodi — po besedah Klementa Aleksandrijskega — παιδαγωγός εἰς χριστόν (str. 34, 249, 253).

Pa tudi v označbi posameznih filozofov in njihovega nauka se Šanc često oddaljuje od tradicionalnih označb. Tako presoja Sokrata — da navedem samo en, najeklatantnejši primer — z večjim poudarkom z vidika njegove življenjske prakse kot iz njegovega nauka, s čimer se nam pokaže v vse drugačni luči, kot bi ga hoteli prikazati drugi zgodovinarji z označbo intelektualnega determinizma (str. 88). Do takega suverena presojanja zgodovinskih dejstev se povzpne lahko samo zgodovinar, ki črpa snov ne toliko iz literature kot neposredno iz virov samih. In Šanc — to čutiš ob tem delu — se oslanja pretežno na vire, dasi v uvodu (str. 29) toži, da je uporaba virov nedosegljiv ideal.

Kar zadeva metodo prikazovanja zgodovinskih dejstev, je Šanc ubral srednjo pot in se ni omejil le na to ali drugo stran obravnavanja zgodovine filozofije. Tako skuša podati po eni strani čim celotnejšo podobo o vsakem mislecu zase, s tem da podaja njegovo biografijo s popolno bibliografijo in doktrino, po drugi strani pa povezuje posamezne podobe v celoten in dosti pregleden prikaz vsega razvoja antične filozofske problematike. Na ta način bo delo moralo zadovoljiti slehernega čitatelja, naj bo težišče njegovega zanimanja na kateri koli strani antične filozofije. Da je vsa snov podana kritično in da zlasti v pogledu na posamezne nazore starih filozofov čitatelja ne pušča v nejasnosti in brez orientacije, ni treba posebej poudarjati. Sam pravi, da bi

utegnil študij raznih filozofskih doktrin več škoditi kot koristiti, če bi zgodovinarja ne vodilo načelo, da jih podaja in kritično motri v luči — resnice.

Razumljivo je, da nobeno delo te vrste ne more nikdar biti popolno, brez pomanjkljivosti in brez netočnosti. Tako n. pr. Šanc ni povsod točen v citiranju. (Prim. zgoraj navedeni citat Kl. Aleks. s citatom, kot ga — brez dvoma točneje — navaja Ušeničnik v Knjigi načel II, 161.) — Kar pogrešam, je uporabljanje ustaljene filozofske terminologije za posamezne antične filozofske nazore in smeri. Tako večina zgodovinarjev označuje jonske filozofe s terminom hylozoisti, Aristotelov nazor o dveh počelih teles, tvari in deja, hylomorfizem, kar vse Šanc opušča. — V Avguštinovi biografiji bi bilo podati vsaj kratko razlago »božjega glasu« »Tolle, lege«, kot nam jo n. pr. na tako izviren način podaja Sovre v opombah k Izpovedim (str. 256 ss.). — Na splošno slovensko strokovno literaturo Šanc le malo upošteva, ko mu vendar ni nedostopna. Tako pogrešam med literaturo če že ne Vebrovega Sv. Avguština, ki je v resnici važnejši za Vebrov lasten kakor Avguštinov filozofski razvoj, vsaj Kraljičevo razpravo Nauk sv. Avguština o laži (1937), ki pomeni važen doprinos k literaturi o Avguštinovi etiki in bistveno dopolnjuje celo večja dela o tem predmetu (Mausbacha i. dr.).

Kljub vsem malenkostnim pomanjkljivostim pa bo Šančeva zgodovina filozofije med najboljšimi deli te vrste in bo izvrstno služila ne le Hrvatom, ki jim je v prvi vrsti namenjena, temveč enako tudi nam, ki do danes še nimamo nobene svoje zgodovine filozofije. Zelo bi si bilo želeli, da bi nam katero naših založništev oskrbelo slovensko izdajo tega Šančevega dela.

J. Rakovec.

Fran Galović. Ob izidu njegovega zbranega dela.¹

Fran Galović je bil eden najbolj delovnih in mnogo obljublajočih hrvaških književnikov neposredno pred prvo svetovno vojno. Rodil se je Galović od kmečkih staršev v Peterancu blizu Koprivnice, v Zagrebu dovršil gimnazijo in vseučilišče (hrv. jezik in klasično filologijo) in postal profesor. L. 1914. je bil poklican v vojsko in že 26. okt. istega leta okrog enajstih dopoldne padel pri Radenkovičih v Mačvi, 17 km od Mitrovice; krogla iz strojnice ga je zadela naravnost v srce. Tedaj se je izpolnila temna slutnja, katero je že 27. maja 1903 izpovedal v svoji prvi pesmi »Prolog«:

»Aj, jesen je razorila moj život...«

Literatura je bila Galovičeva največja strast, večno lepa, sveta in draga poezija mu je bila hladilo in tolažba, katera mu je s svojimi ljubkimi žarkami zlatila čelo v grenkih urah življenja. Že kot osemnajstletni dijak je l. 1905. v sicer nekoliko nerodnih verzih izrazil, kaj mu je pomenilo ustvarjanje, umetnost:

Ti utjehom si meni uv'jek bila,
kad znala me je snači kakva tuga;
a u veselju, radosti i sreći —
ti bila si mi opet vjerna druga.

Aj, moja divna krilatice, pjesmo,
bez tebe ne bih bio u životu,
poznavat sreću ne bih mogô nikad
ne gledajuć ti čarobnu ljepotu.

(Svojoj pjesmi.)

In nekaj dni pred smrtjo je pisal z bojišča prijatelju dr. Milanu Ogrizoviću, kjer med drugim pravi: »Želio bih ne poginuti samo radi toga, da sve ovo iznesem, jer je svaki dojam dragocjen... Želio bih ostati na životu jedino radi nekih divnih literarnih doživljaja.« (Pjesme I, 79, 78.)

¹ Galovičovo zbrano delo je uredil dr. Julije Benešić, izšlo pa je v desetih zvezkih, ki obsegajo okrog 2200 strani. Pesmi so izšle v dveh zvezkih l. 1940., izdala jih je založba »Binoza«, ki je že tedaj objavila načrt za izdajo vseh Galovičevih spisov. To pa je šele l. 1942. storil Hrvatski izdavaški bibliografski zavod (dr. Mate Ujević), ki je v 8 nadaljnjih zvezkih izdal Galovičovo prozo: zv. 1.—2. povesti in črtice, 3.—4.—5.—6.—7. zvezek drame, 8. zvezek članki in kritike. Škoda, da ni HIBZ ponovno izdal Galovičevih pesmi, ker so v »Binozini« izdaji že razprodane in se danes dokaj težko dobijo. Sicer pa tudi urednik prišteva »Binozini« dve knjigi Pesmi k isti izdaji, ker jih je uvrstil v kronološki pregled Gal. književnega dela (zv. 8, str. 325—346).